

Otevřené hodiny a hospitace jako nástroj profesního růstu pedagogů

6. ZŠ Cheb

ŠTĚPÁNKA ČERNÁ, BOHUSLAVA HLAVNIČKOVÁ

Otevřené hodiny a hospitace jsou v 6. ZŠ Cheb vedeny s cílem podpořit růst učitelů a zvýšit efektivitu výuky, což má přímý dopad na kvalitu vzdělávání žáků. Jako vedení školy si uvědomujeme, že hospitační činnost může být silným nástrojem pro rozvoj pedagogických dovedností, pokud je reflektována citlivě a s důrazem na zapojení samotných učitelů do procesu hodnocení a sebereflexe.

Tento článek přibližuje, jakým způsobem přistupujeme k otevřeným hodinám a hospitacím. Hlavním cílem je pomoci pedagogům lépe pochopit silné i slabé stránky jejich výuky a vytvořit prostor pro jejich profesní růst. Klademe důraz na to, aby otevřené hodiny a hospitace byly vnímány jako partnerský proces, nikoli jako inspekční návštěva. Chceme, aby si učitelé sami uvědomili, co se jim v hodině podařilo a kde vidí prostor pro zlepšení. I přesto, že hospitace má i kontrolní funkci, jde nám především o to, aby si učitelé uměli reflektovat vlastní práci a zamýšleli se nad možnostmi případné změny.

K jinému přístupu vedení nás přivedlo absolvování koučovacího výcviku, který byl nejen o koučinku, ale i o mentorských dovednostech ve školství. Díky němu jsme získali zkušenosti, jak lze vést rozhovory s učiteli tak, aby nešlo o pouhou zpětnou vazbu, ale o aktivní proces, ve kterém si učitelé sami formulují vlastní závěry a nápady na zlepšení. Koučovací přístup nám umožňuje přestat být těmi, kdo učitelům říkají, co mají dělat. Místo toho je vedeme k tomu, aby si sami odpověděli na otázky o své práci. Tento posun má zásadní vliv na to, jak učitelé přemýšlejí o své výuce a jak ji vnímají. Oslovila nás **metoda Kolbova cyklu učení**, která je dobře **uplatnitelná i pro reflexi hospitací**. Díky tomu je hospitovaný ten, kdo reflektuje a přemýšlí nad tím, jaká hodina byla, co se povedlo a co by se dalo příště udělat jinak. Hlavním přínosem takto vedené činnosti je zlepšení kvality výuky a jejího dopadu na učení žáků. Učitelé následně více přemýšlejí o tom, jak strukturovat své hodiny, jak pracovat s motivací žáků a jakými způsoby podporovat aktivní zapojení všech dětí ve třídě. Tento přístup nejen rozvíjí pedagogické kompetence, ale zároveň zajišťuje, že změny ve výuce mají skutečně pozitivní vliv na učení žáků.

Pro navození bezpečného prostředí vlastní hospitace je důležitý předhospitační rozhovor, který by měl obsahovat tyto náležitosti:

- dojednání termínu hospitace,
- stanovení cíle vyučovací hodiny,

- možnost zakázky od hospitovaného,
- termín pohospitačního rozhovoru (ideálně v den hospitace),
- možnost přinést žakovské práce k rozboru.

Vedení pohospitačního rozhovoru dle Kolbova cyklu učení:

1. Popsání pocitů, zážitků z proběhlé hodiny a její atmosféry – učitel má možnost vyjádřit své pozitivní i negativní pocity z jednotlivých fází hodiny.

2. Popisným jazykem vyjmenovat jednotlivé aktivity, které v rámci hodiny proběhly. Jde o vědomé vrácení se do struktury hodiny a uvědomění si souvislostí a reakce žáků.

3. Hlubší analýza nad jednotlivými činnostmi – vedení koučovacími otázkami:

- Plán hodiny a jeho realizace – časový plán?
- Co jsme dělali a proč?
- Jak reagovali žáci na danou aktivitu?
- Na čem jsme poznali, že byl splněn cíl?
- Jak jsme poznali, že se žák aktivně učí?
- Co se dařilo/nedařilo?

4. Plán a možnosti ke změně:

- Jak budeme postupovat v další (podobné) hodině?
- Poučení se ze zkušenosti.
- Nápad, návrh na změnu.
- Možnosti zlepšení.

Díky vlastní zkušenosti z projektů Pomáháme školám k úspěchu a Ředitel naživo jsme začali využívat kromě hospitací i **otevřené hodiny** jako další možnost profesního růstu pedagogů. Otevřenou hodinou označujeme speciálně připravenou vyučovací hodinu, která je realizována za přítomnosti nejen žáků, ale také dalších pozorovatelů, jako jsou učitelé z naší školy nebo i z jiných škol. Tyto hodiny slouží k různým účelům, například k demonstraci určitých výukových metod, sdílení zkušeností nebo k hodnocení pedagogických postupů.

Význam otevřených hodin vidíme v možnosti ukázat ostatním pedagogům různé přístupy k výuce, využití moderních

metod a technologií i zvládání určitých situací ve třídě. Učitel může získat zpětnou vazbu od kolegů, která mu pomůže zlepšit jeho didaktické dovednosti a metody práce. Přítomnost pozorovatelů často zvyšuje zapojení a snahu žáků, kteří chtějí předvést své schopnosti. Otevřít hodinu u nás ve škole může učitel na základě dobrovolnosti a my jako vedení umožníme její realizaci ve vhodných podmínkách. Co je důležité:

- **Pečlivá příprava:** Učitel si dopředu připraví plán hodiny, a to včetně konkrétních cílů, aktivit a materiálů.
- **Zapojení žáků:** Hodina je vedena tak, aby žáci aktivně spolupracovali a ukázali své znalosti.
- **Reflexe:** Po skončení hodiny obvykle následuje diskuse s pozorovateli, při níž se hodnotí průběh a výsledky.

Moderátor je nezbytnou součástí celého procesu a zajišťuje bezpečné prostředí pro učitele, který otevírá hodinu. Vytvořili jsme si manuál moderace otevřené hodiny.

Moderace otevřené hodiny

A/ Před hodinou:

1. Přivítání
2. Připomenutí, co je otevřená hodina
 - Otevřené hodiny nejsou hospitace ani ukázkové hodiny.
 - Jedná se o běžnou výuku, kam si vyučující pozval kolegy, aby pozorovali výuku a následně reflektovali.
 - Jde o společné profesní učení.
3. Vyučující naplánuje hodinu – je dobré předat pozorovatelům přípravu (cíl hodiny, užité metody a formy výuky, ukázky textů, příkladů aj.)
4. Formulace zakázky vyučujícím (může jich být více, dle účastníků) – na co se v hodině zaměřit, co sledovat
 - Chce vyzkoušet něco nového.
 - O něčem má pochybnosti.

Důležité je zdůraznit, že pozorovatelé nesledují učitele, ale pozorují proces učení dětí a jejich vzájemnou interakci, co dětem pomáhá v učení. Tím se vytváří bezpečné prostředí pro učitele.

5. Domluvit se dopředu na pravidlech otevřené hodiny, jak budou pozorovatelé fungovat v hodině – budou pouze sedět, mohou se procházet, doptávat...

B/ Sledování hodiny:

1. Přivítání návštěvy v hodině a stanovení pravidel pro žáky „Dnes tu máme, děti, návštěvu, my ale budeme pracovat jako obvykle.“ U malých dětí je možno využít zábavnější motiv (př. přehodíme přes návštěvu kouzelný neviditelný plášť, aby nás nerušili, na konci ho zase nezapomeneme sundat).
2. Sledování procesu učení
 - Zaznamenávám si, co vidím, slyším.
 - AHA momenty.
 - Co dělá učitel / co dělá žák (doslovné výroky).
 - Pokud nerozumím, poznamenám si to jako otázku pro učitele.

C/ Reflexe hodiny:

1. První (a poslední) hovoří vyučující – pocity, popis hodiny, silné, slabé stránky
2. Následně kolečko pozorovatelů
 - Co oceňuji na hodině, co pozitivního se stalo.
 - Popis toho, co jsme viděli, slyšeli, čeho jsme si všimli – dle zakázky.
 - Potřebuji se doptat na...
 - Potřebuji se ujistit o...
 - Co mě překvapilo.
 - Co mi bylo nejasné.
 - AHA moment.
3. Vyučující – chce se ještě na něco doptat?
4. Chce vyučující ještě nějaké doplňující otázky nebo nějaká doporučení?
5. Přínos pro vyučujícího...

Otevřené hodiny i hospitace v 6. ZŠ Cheb se staly efektivním nástrojem profesního růstu nejen učitelů, ale i vedení. Společně s pedagogy přemýšlíme o své práci a hledáme cesty k dalšímu zlepšování, aby se u nás děti učily naplno a s radostí.

Mgr. Štěpánka Černá, MBA,
ředitelka 6. ZŠ Cheb

Ing. Mgr. Bohuslava Hlavničková,
zástupkyně ředitele 6. ZŠ Cheb